

УДК 336.5

Кравчун А. С.

Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТЕРМІНУ «СТРАТЕГІЯ» ТА ЙОГО КЛЮЧОВИХ КОМПОНЕНТІВ

В ході дослідження було визначено етапи полівекторної стратегії та її впливу на суб'єктів економічної діяльності в межах національної економіки. Визначено основну мету даного наукового дослідження. Зазначено вчених, що займалися теоретичною розробкою власного стратегічного планування. Наведено основи трактування теоретичного поняття «стратегія». Також виділено особливості та специфічні ознаки, що формуються в процесі обґрунтування перспективних напрямків функціонування та розвитку суб'єктів економічної діяльності, зокрема щодо класифікації стратегій. Приділено уваги відносно шкіл розробки стратегії та висвітлено їх основний зміст. Представлено теоретичний підхід щодо термінологічного апарату «стратегія» та похідного терміну «полівекторна стратегія», а також розкрито сутність кожної складової представленої схеми. На основі вищевикладеного наукового дослідження було сформовано висновок відносно термінів в «стратегія» та «полівекторна стратегія».

Ключові слова: теоретичні розробки, формалізація процесу, стратегія, аспекти, менеджмент, план.

Постановка проблеми. Фінансово-економічна криза, зростання рівня невизначеності зовнішніх чинників (індивідуалізація поведінки споживачів, інформаційні технології, високі вимоги до якості товарів), соціально-економічні та соціально-політичні дисбаланси в країні, вимагають визначення сутності компонентів, що формують поняття «стратегія».

Саме тому виникає потреба у розробці стратегії, що передбачає подальші кроки в разі виникнення, як негативних так і позитивних факторів економічного середовища в Україні. Але забезпечення суб'єктів економічної діяльності має забезпечуватися на полівекторних засадах під впливом цілеспрямованих важелів впливу, сформованих на всіх рівнях національної економіки. Актуальність даної тематики полягає у дослідженні терміну стратегія і терміну полівекторна стратегія.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи стратегічного планування у своїх наукових публікаціях зазначили наступні вчені: А. Акер, Р. Акофф, Р. Бранденбург, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, Б. Карлоф, У. Кінг, Д. Кліланд, Дж.Б. Куїнн, Г. Мінцберг, Дж. Стейнер, Д. Хассі, Н. Федоров. Серед вітчизняних вчених дослідження в даному напрямку проводили О. Машков, В. Горбулін, Н. Нижник, Ю. Шаров, В. Віханський, В. Тертичка, Я. Жаліло, О. Трухан, Т. Пономаренко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак питання визначення терміну «стратегія» та його похідної «полівекторна стратегія», вимагають подальшого дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення теоретичного базису, що формує термін «стратегія», а також його похідної «полівекторна стратегія» на основі наукових досліджень як вітчизняних, так і закордонних вчених, та формування пояснення до термінологічного апарату у вигляді схеми.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб з'ясувати термінологічну сутність поняття «стратегія», перш за все, варто розглянути поняття «план». Більшість вчених у своїх дослідженнях не розмежовують планування від менеджменту, визначаючи, що планування, так само як і менеджмент (управління) – це прийняття рішень функціонування певного суб'єкта економічної діяльності. Ф. Денісон зазначає наступне: «майже будь-яку роботу, щоб її взагалі зробити, треба спочатку спланувати, принаймні інформаційно і на кілька хвилин наперед» [1, с. 56]. Інші науковці

вважають – це отримання контролю над майбутнім; не тільки розмірковування щодо перспективи, а й активні, спрямовані на нього дії [2, с. 43]. У своїх наукових дослідженнях Р. Акофф вважає, що планування – це розроблення бажаного майбутнього, а також варіантів реалізації [3, с. 1]. Г. Мінцберг підкреслює, що в певних джерелах державного сектору термін «планування» застосовується як синонім «прийняття рішень» і «проектний менеджмент» [4, с. 9].

У своїх дослідженнях Г. Мінцберг зазначає, що планування відрізняється лише формалізацією процесу. Тому формалізація за Г. Мінцбергом, означає: а) розкладання на компоненти; б) їх чітке формулювання; в) формалізацію процесів прийняття рішень та їх інтегрування в організаціях [4, с. 11]. Але Г. Мінцберг, не розрізняє поняття «план» і «стратегія», однак звертає увагу на існуванні суперечностей у визначеннях і в розумінні поняття «стратегія». Також вчений дає наступне визначення терміну «стратегія»: «Стратегія – це план або щось на кшталт цього: напрямок, вектор чи курс майбутніх дій, шлях звідси туди і таке інше, а потім запитайте цю ж людину про стратегію, яку використовують конкуренти або їхня фірма, і виявиться, що стратегія – це одне з тих слів, якому ми неодмінно приписуємо одне значення, а використовуємо в іншому: стратегія – це також модель, певна послідовність подій у часі» [4, с. 20]. Цінність стратегії полягає у моделі поведінки, набору принципів і правил, що забезпечує конкурентні переваги суб'єктів економічної діяльності [5]. Часто при визначенні поняття «стратегія» науковці керуються декількома підходами. Тлумачення поняття «стратегія», згідно такого підходу виявляє ряд суттєвих причинно-наслідкових залежностей: – формування стратегії відбувається згідно визначеного шляху, що базується на основі поставленої мети; певна кількість дій, спрямованих на досягнення поставленої мети є процесом; на основі досягнутого результату отримується в майбутньому певні результати. Тому стратегія є засобом досягнення поставленої мети, що встановлюється заздалегідь та підпорядковується загальним факторам.

Стратегія враховує зміни зовнішнього середовища, котрі можуть вплинути на рівень досягнення поставлених цілей та забезпечує завчасну й адекватну реакцію при використанні всіх наявних ресурсів. Вона поєднує у собі продумані й цілеспрямовані дії та заходи, до яких вдаються в разі не передбачуваного розвитку подій. Також

варто зауважити взаємозалежність між стратегією і тактикою та оперативними діями; тобто тактика визначає, що слід робити при виконанні певних дій, оперативні дії визначають як це зробити. Деякі дослідники окреслюють різницю між стратегією, тактикою та оперативними діями, диференціюючи їх в межах часових та ступені деталізації поставлених завдань [6].

Внаслідок великої кількості різних видів суб'єктів економічної діяльності формуються різноманітні стратегії. Кожна стратегія може мати різні особливості та специфічні ознаки, що формуються в процесі обґрунтування перспективних напрямків функціонування та розвитку суб'єктів економічної діяльності. Зокрема стратегії можливо класифікувати за: масштабом розробки, напрямками діяльності, рівня прийняття стратегічних рішень, терміном реалізації стратегії, темпами розвитку, способами забезпечення, життєвим циклом, досягненням конкурентних переваг, позицією в галузі та інше. Згідно тверджень таких вчених, як А.А. Томпсона і А.Дж. Стрікланда виділяються наступні рівні стратегій: а) корпоративна (загальна, портфельна) стратегія; б) ділова (конкурентна, бізнесова) стратегія; в) функціональна стратегія – конкретизує деталі в загальному плані розвитку підприємства; г) операційна стратегія – визначає принципи управління ланками організаційної структури [7].

Першим використав термін «стратегія» вчений А. Чендлер (молодший) – ним було розглянуто термін «стратегія» в аспекті визначення основних довгострокових цілей підприємства, розміщення ресурсів. В 1965 році тлумачення терміну набуло подальшого дослідження у книзі «Корпоративна стратегія» І. Ансоффа. Також варто виділити розробку стратегії відносно шкіл – школа планування – визначає як систематичний процес формального планування; школа позиціонування – визначає як окрему позицію суб'єктів економічної діяльності; школа підприємництва – роз'яснювала принципи формування стратегії і розглядала стратегічний процес в часі; когнітивна школа – стратегія в їх розумінні повинна наскрізь пройти людське пізнання і усвідомлення з середини стратега; школа навчання – стратегія має будуватися крок за кроком по мірі «вивчення» та розвитку організації; школа влади – процес переговорів між групами чи то всередині організації чи ззовні; школа культури – формування стратегія є колективним процесом; школа конфігурацій – спирається у виборі стратегії на життєвий цикл організації [8].

Г. Гольдштейн визначає стратегію, як систему дій і управлінських підходів, які використовуються для досягнення організаційних завдань і цілей організації [10]. При визначенні даного терміну Г. Гольдштейн розмежовує поняття «цілі» та «завдання», що є передумовою до визначення сутності стратегія з точки зору стратегічного управління. З іншого боку, стратегія, як мета управління, може визначатися як модель дій суб'єктів економічної діяльності з використанням SWOT-аналізу.

Прихильниками нових підходів є такі класики менеджменту як М. Портер, І. Ансофф та П. Друкер, а також канадський вчений Г. Мінцберг, згідно досліджень яких стратегії є необхідністю у визначенні конкретних орієнтирів. В даному напрямку дослідженнями займалися вітчизняні фахівці М.М. Мартиненко та І.А. Ігнатієва, які визначили сутність «стратегії» – це набір специфічних правил та орієнтирів, дотримання

яких дає змогу керівництву організації провести об'єднання усіх напрямків управлінської діяльності (процес синергізму) та підпорядкувати їх процес досягнення спільних цілей [11]. З. Шершньова та С. Оборська «визначають стратегію як довгостроковий курс розвитку фірми, спосіб досягнення цілей, який вона визначає для себе, керуючись власними міркуваннями в межах своєї політики» [12]. Я. Жаліло, надаючи визначення стратегії, розглядав її з економічної точки зору – як цілісну систему дій суб'єкта, спрямованих на реалізацію мети, завдань та пріоритетів його економічного відтворення з урахуванням комплексу впливів ендогенних та екзогенних чинників, розрахована на тривалий період [13].

В літературних джерелах набуло подальшого розгляду різні види розвитку суб'єктів економічної діяльності, а саме: інтенсивний, екстенсивний [16], сталий, циклічний, ситуаційний та інші. На основі досліджень О. Г. Мельника варто зазначити полівекторний розвиток економічної діяльності, як частини стратегії в межах національної економіки, що фокусується на комплексі різноманітних цілей у різних сферах функціонування підприємства, в якому визначення полівекторності спирається на потенціал суб'єкта економічної діяльності (виробничий, маркетинговий, фінансовий соціальний, технологічний, інноваційний тощо). Варто звернути увагу на погляди вченого Ю. С. Погорелова, який виокремлює моновекторний, багатовекторний та фронтальний розвиток. Моновекторний та багатовекторний передбачають наявність певної кількості векторів. Під фронтальним варто зазначити односпрямований або несуперечливий вектор, що охоплює всі функціональні підсистеми підприємства.

Відносно критерію комплексності слід розрізняти: монопроектний (реалізація на суб'єкті економічної діяльності локальних проектів без істотного впливу на нього), іоносферний (передбачає реалізацію одного чи кількох проектів в межах однієї сфери), багатосферний (змінює одночасно або послідовно в кількох сферах) та холічний розвиток.

На основі зазначеного теоретичного підходу щодо розкриття сутності термінологічного апарату «стратегії» та похідного терміну «полівекторна стратегія» (рис. 1) варто розкрити конфігурацію складових. Перш за все, варто зауважити про чинник впливу – соціально-економічні дисбаланси, соціально-політичні дисбаланси, індивідуальна поведінка споживачів на яких впливає дана стратегія, фінансово-економічна криза, якість імплементації стратегії та наявність інформаційних технологій в даній стратегії, як трендового інструменту відносин у суспільстві.

Слід зазначити, що за однаковим рівнем пріоритетизації існують такі стратегії – корпоративна стратегія, операційна стратегія, функціональна стратегія, ділова стратегія. Обрання стратегії залежить від темпів розвитку національної економіки, напрямків діяльності галузей економіки країни, рівень впливу стратегії (масштабність), темпи розвитку, життєвий цикл, досягнення конкурентних переваг національної економіки перед іншими економіками на національному рівні, а також можливості забезпечення реалізації обраної стратегії. Важливим етапом при реалізації полівекторної стратегії є розуміння рівня розвитку суб'єктів економічної діяльності (інтенсивний, екстенсивний, ситуаційний, сталий, циклічний), школи позиціонування – методологія розробки стратегії (школа позиціонування, школа підпри-

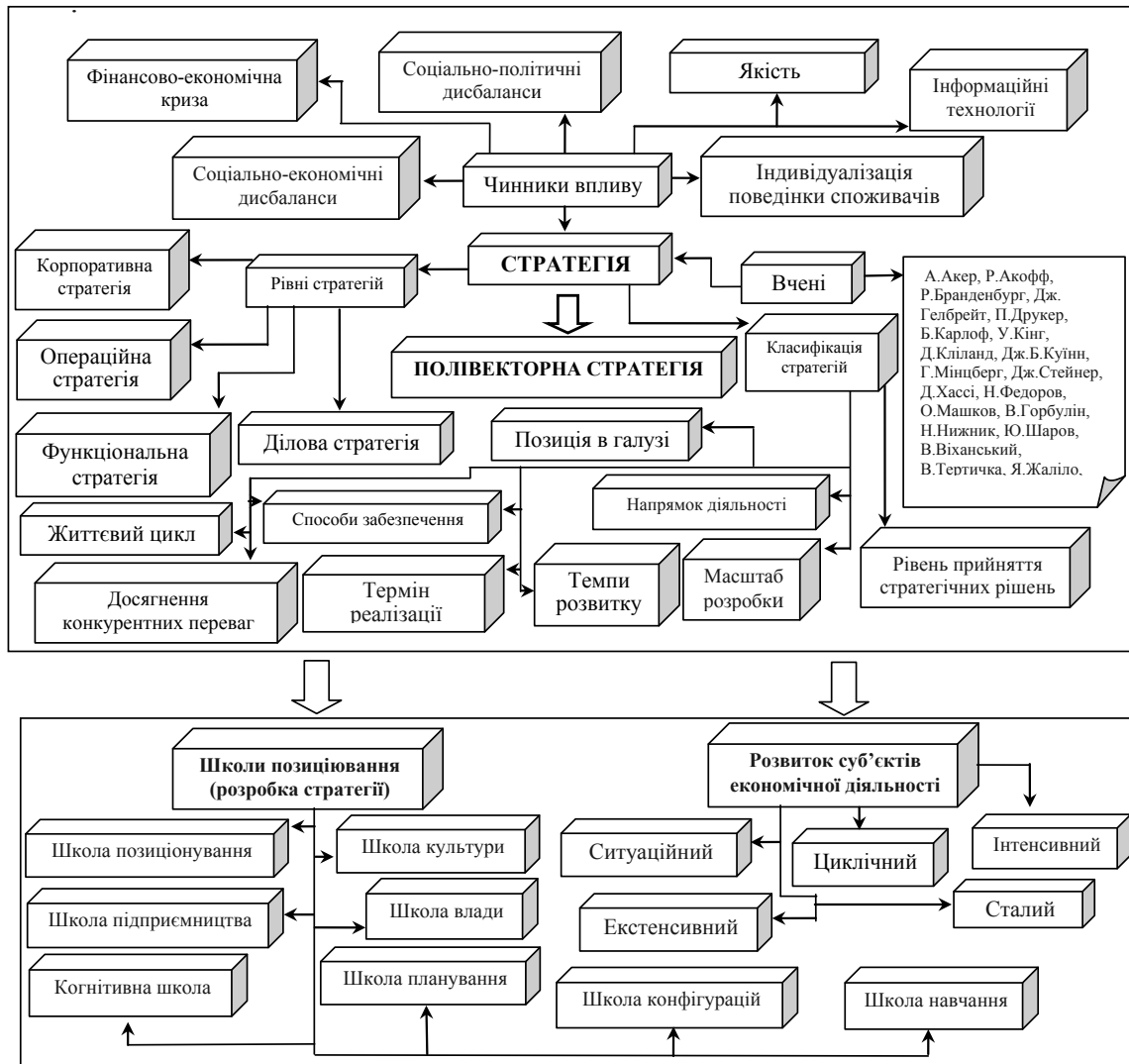

Рис. 1. Теоретичний підхід щодо розкриття сутності термінологічного апарату «стратегія» та похідного терміну «полівекторна стратегія»

емництва, когнітивна школа, школа планування, школа влади, школа культури, школа конфігурацій, школа навчання).

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи вищевикладене варто зазначити, що визначення поняття «стратегія» має багато трактувань, але на нашу думку «стратегія» – це довгостроковий план, що враховує всі базові фактори, можливості, загрози, при своїй реалізації, похідне поняття «полівекторна стратегія» – це довгостроковий план, що

адапується під кожен складову зовнішнього та внутрішнього економічного середовища країни і його реалізація в залежності від даних чинників може бути різною. Перш за все, стратегію варто тлумачити разом з тактикою та оперативними діями, тому як імплементація стратегії є неможливою через застосування тактики та оперативних дій. Тому як можливо визначити в процесі реалізації стратегії основні заходи по стратегічному, оперативному та тактичному управлінню.

Список використаних джерел:

1. Newman W. Administrative Action: The Techniques of Organization Management / W. Newman // Englewood Cliffs. – NJ: 1951. – 2nd ed., 1963. – 56 с.
2. Fayol H. General and Industrial management / H. Fayol. – London: Pitman. – 1949 (first published in 1916). – 43 с.
3. Ackoff R. Concept of Corporate Planning / R. Ackoff. – New York: Wiley, 1970. – P. 1
4. Мінцберг Г. Зліт та падіння стратегічного планування / Г. Мінцберг. – К.: Вид-во Олексія Капусти. – 2008. – 389 с.
5. Свистович М. Б. Сутність та основні поняття стратегічного планування / М. Б. Свистович // Державне управління: теорія та практика. – 2013. – № 2. – С. 37-43.
6. Сутність поняття «стратегія» та його відмінності від тактики й оперативних дій / Д.А. Ломоносов // Економічні інновації: Зб. наук. пр. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2011. – Вип. 45. – С. 156-160. – Бібліогр.: 12 назв. – укр.
7. Тюха І. В. Стратегія розвитку у системі стратегій підприємства / І. В. Тюха, І. О. Денисюк // Економіка харчової промисловості. – 2013. – № 3. – С. 33-37.
8. Ліпич Л. Г. Підходи до визначення поняття стратегія / Л. Г. Ліпич, Н. О. Грицюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 8. – С. 131-134.
9. Страшинська, Л. В. Теоретико-методологічні підходи до визначення економічної стратегії як категорії економічної науки / Л. В. Страшинська // Продуктивні сили і регіональна економіка: зб. наук. праць. – К.: Рада по вивч. прод. сил України НАН України, 2007. – Ч. I. – С. 52-59.

10. Гольдштейн Г.Я. Стратегические аспекты управления НИОКР. Монография. – Таганрог.: Изд-во ТРТУ. – 2000. – С.112.
11. Мартиненко М.М., Ігнат'єва І.А. Стратегічний менеджмент. – К.:»Каравелла». – 2006. – С.125.
12. Шершньова З.Є., Оборська С.В. Стратегічне управління. – К.: КНЕУ. -1999. – С. 94-120.
13. Жаліло Я. Економічна стратегія як категорія сучасної економічної науки // Економіка України. – № 1. – 2005. – С. 19-27.
14. Кузьмін О. Є. Інструментарій забезпечення полівекторного розвитку підприємств / О. Є. Кузьмін, А. М. Дідик // Технологічний аудит і резерви виробництва. – 2014. – № 6(2). – С. 21-24.
15. Дідик А. М. Соціально-економічні важелі забезпечення полівекторного розвитку підприємств : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук : 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Андрій Миколайович Дідик ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2016. – 441 с. – Бібліографія: с. 365–409 (381 назва).
16. Пономаренко Т.В. Типологізація підходів до трактування сутності категорії «економічна стійкість підприємства» / Т.В. Пономаренко // Вчені записки: наук. зб. – 2014. – Вип. 16. – С. 14–20.

Кравчун А. С.

Классический частный университет

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУЩНОСТИ ТЕРМИНА «СТРАТЕГИЯ» И ЕГО КЛЮЧЕВЫХ КОМПОНЕНТОВ

Резюме

В ходе исследования были определены этапы поливекторных стратегии и ее влияния на субъектов экономической деятельности в рамках национальной экономики. Определена основная цель данного научного исследования. Указано ученых, занимавшихся теоретической разработкой собственного стратегического планирования. Приведены основе трактовки теоретического понятия «стратегия». Также выделены особенности и специфические признаки формирующихся в процессе обоснования перспективных направлений функционирования и развития субъектов экономической деятельности, в частности классификации стратегий. Уделено внимание относительно школ разработки стратегии и выделено их основное содержание. Представлен теоретический подход терминологического аппарата «стратегия» и производного термина «поливекторных стратегия», а также раскрыта сущность каждой составляющей представленной схемы. На основе вышеизложенного научного исследования был сформирован вывод видности сроков в «стратегия» и «поливекторных стратегия».

Ключевые слова: теоретические разработки, формализация процесса, стратегия, аспекты, менеджмент, план.

Kravchun A. S.

Classic Private University

THEORETICAL ASPECTS OF DEFINITION OF THE ESSENCE OF THE TERM «STRATEGY» AND ITS KEY COMPONENTS

Summary

In the course of the study, the stages of the vector-based strategy and its impact on economic entities within the national economy were identified. The main purpose of this scientific research is determined. The scientists who were engaged in theoretical development of their own strategic planning were noted. The basis of the interpretation of the theoretical concept «strategy» is given. The peculiarities and specific features formed in the course of substantiation of perspective directions of functioning and development of subjects of economic activity, in particular regarding the classification of strategies, are also highlighted. Attention was drawn to the schools of strategy development and covered their main content. The scheme of the terminology apparatus «strategy» and the derivative term «polivector strategy» is proposed, as well as the essence of each component of the presented scheme is disclosed. On the basis of the above scientific research, the conclusion was drawn from the terms of the «strategy» and «polivector strategy».

Key words: theoretical developments, process formalization, strategy, aspects, management, plan.